

Osudy romského a židovského obyvatelstva v Hulíně za 2. světové války

/ The Fates of Romany and Jewish Inhabitants of Hulín during the Second World War

Zdeněk Fišer

Abstract:

In the records of the town of Hulín, deposited in the State District Archives in Kroměříž, there are preserved several files containing materials concerning the fates of Romany and Jewish inhabitants of the town during the Second World War. Although, as far as the number of persons in the total local population is concerned, this is a marginal matter, the author records their persecution by the Protectorate, respectively German authorities, as well as the way they were treated by the local Czech population. A group of Romany people (the family of Pupuc) had a tragic destiny, most of the members died (out of 17 people, 14 died) in concentration camps. Similarly tragic was the fate of local Jewish inhabitants; out of 14 people 10 died during the war or in concentration camps. Only four Jewish women living in mixed marriages survived, although both they and their husbands were also persecuted.

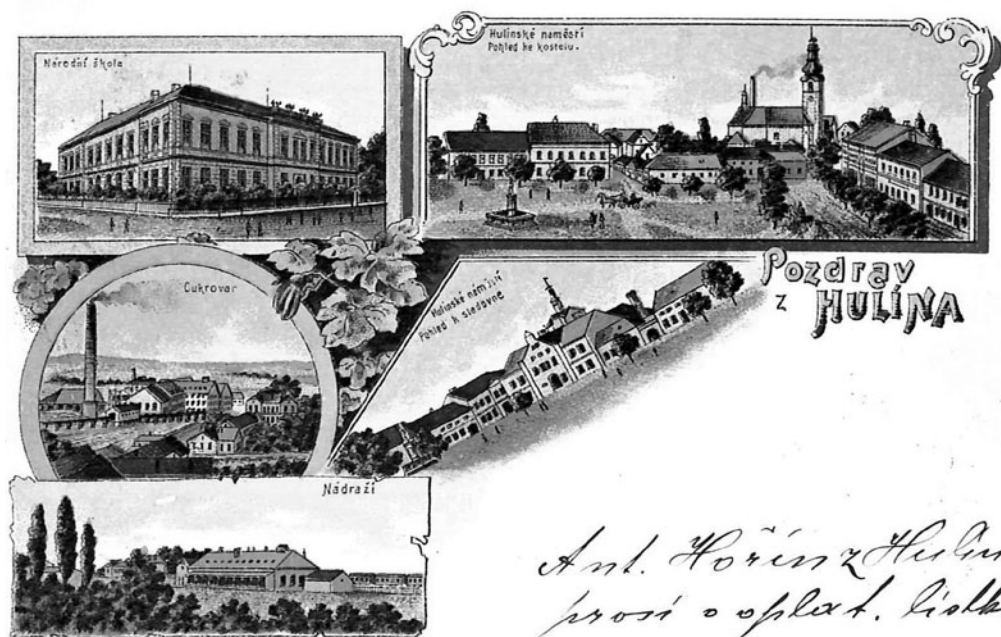
Keywords:

Second World War, Romany people, Jews, holocaust, the town of Hulín

Město Hulín, jehož osudům byla nedávno věnována obsáhlá kolektivní monografie (KOLEKTIV 2014), bylo vždy městem ryze českým. Je pozoruhodné, jak si tuto svou etnicitu uchovávalo po staletí, jakoby symbolizujíc slovanského genia loci krajiny a zvláště Hané, jejíž nedílnou součástí bylo a je. Na rozdíl od sousedních měst, jako byla Kroměříž, Přerov či Holešov, v něm nikdy nevznikla větší německá či židovská komunita (KOLEKTIV 1978, 226),¹ a také při průtazích kočovných romských rodin (dobově „cikánských tlup“) místní radnice bedlivě dbala o to, aby se jen krátkodobě utábořili mimo hranice města, např. při občasných koňských trzích, a pak aby táhli dále.

Situaci, alespoň co se týče přítomnosti Němců v místě, názorně glosoval neznámý autor r. 1862 v novinách Moravan (MORAVAN 1862).² Když při výletě do Kroměříže navštívil i Hulín, hned u nádraží si povšiml nápisu „Gasthaus zur Eisenbahn“ a také na dalším hostinci kousek dále četl nápis „Gasthaus“. Poněkud udiven se tedy tázal místních, zda je v německém městě či co. „Chraň bůh,“ zněla odpověď, „ty nápisy jsou proto, aby jeden neb druhý Němec, asi za rok sem jednou přirazivší, snadněji tu hospodu našel; obyvatelé města tam trefí bez nápisu.“ Dopisovatel listu celou záležitost posléze ironicky komentoval v tom smyslu, že slovanská pohostinnost zřejmě v Hulíně nezná hranic.

Nejinak tomu bylo i na počátku 20. století, kdy při sčítání lidu r. 1910 se z 3 652 v městě bydlících osob jen 41 přihlásilo k německé a 31 osob k jiné národnosti, přičemž 34 osob bylo židovského vyznání. Přitom první skupinu z nemalé části tvořili zaměstnanci železniční stanice Severní dráhy Ferdinandovy, která byla známa svým němčením; někteří z uvedených zaměstnanců navíc v místě pobývali jen dočasně v rámci výkonu svých funkcí. Druhou skupinu židovských obyvatel tvořilo jen několik obchodníků a živnostníků, k nimž např. patřil místně oblíbený majitel nádražní restaurace David Huppert (HLASY Z HANÉ 1899).³ Situace se příliš nezměnila ani o 20 let později, kdy při sčítání lidu v r. 1930 bylo v Hulíně napočteno 4 205 přítomných osob, z toho české národnosti 4 117, německé 31 a jiné 57 osob. U náboženského vyznání se ke katolické víře přihlásilo 3 808 osob, k československému vyznání 192 osob, evangelickému 123, židovskému 13 a bez vyznání bylo 55 osob. Dokonce i za německé okupace si

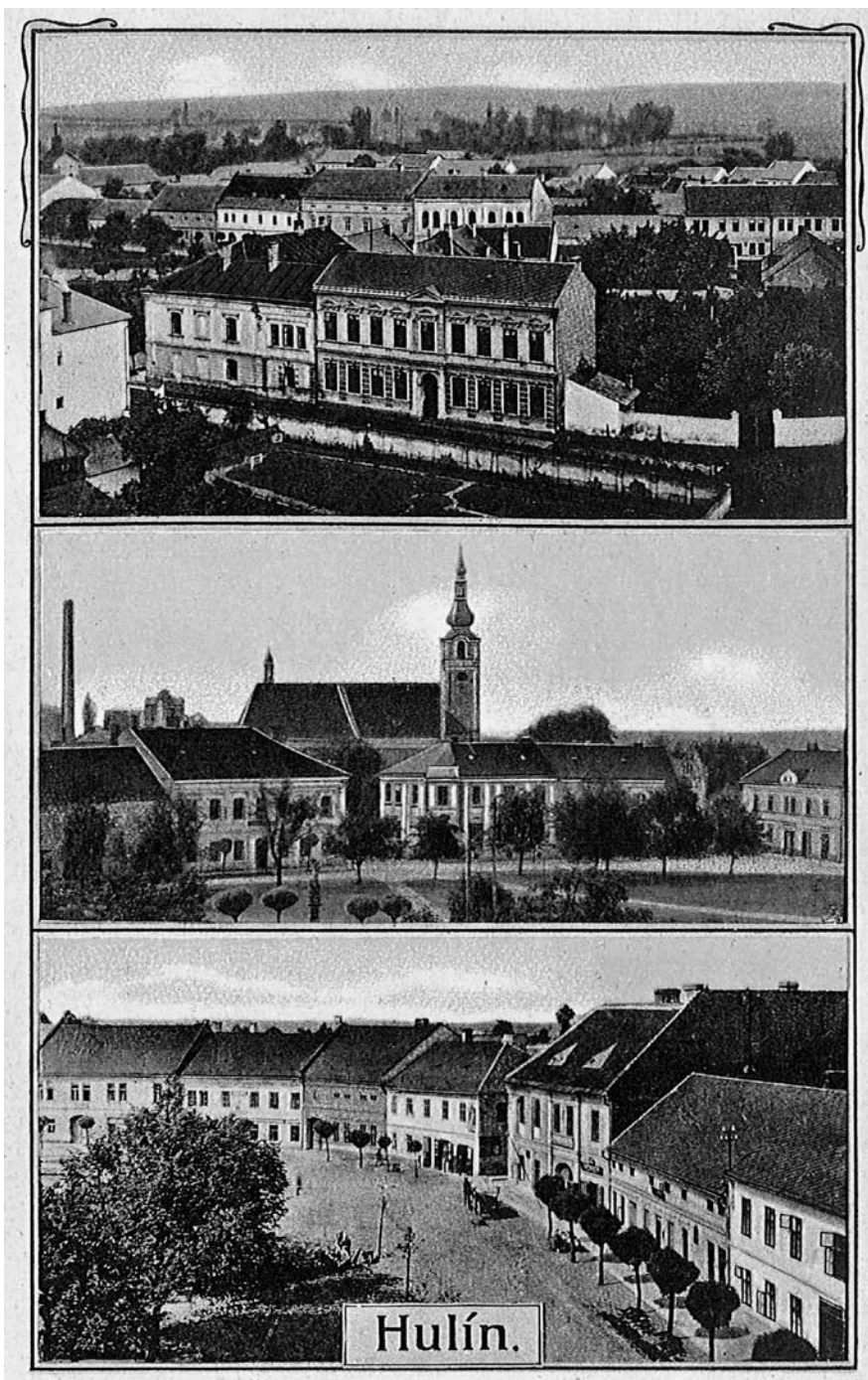

Obr. 1a: Hulín. Pohlednice z r. 1890. Vlevo nahoře obecná škola, uprostřed starý Primavesiho cukrovar a dole nádraží. Vpravo pak pohledy na náměstí. Převzato z publikace Hulín na starých pohlednicích. Hulín, Městský úřad 2012.

obyvatelstvo Hulína zachovalo českou identitu, když k Němcům se přihlásily jen tři osoby: Leopold Trojánek, dosazený do městské rady, Anna Kaňová, manželka stavitele Josefa Kani, který se po vzniku Slovenského štátu vrátil z Bratislavy, a konečně Jan Skřepský, který ani nepocházel z Hulína, jen byl okupanty dosazen jako vedoucí německého skladu sena a slámy v místě (KOLEKTIV 2014, 215, a pozn. 20).

Soužití s německými či židovskými spoluobčany, pokud se v Hulíně vůbec usadili, bylo ze strany drtivé české většiny vždy velmi poklidné. Místní vše brali po „sousedsku“ a v „hanáckém“ poklidu. Pokud se projevila nějaká třetí plocha, pak šlo nanejvýš o drobné invektivy místních živnostníků v rámci konkurenčního boje, ne o projevy antisemitismu nebo nenávisti k Němcům.

Situace se však dramaticky změnila ke konci 30. let 20. století v souvislosti s nástupem německého nacismu, rozbitím Československé republiky a vznikem Protektorátu Čechy a Morava, kdy bylo romské a židovské obyvatelstvo vystaveno stále zesilující perzekuci a posléze brutální likvidaci. Důsledky uvedené perzekuce se tragicky projevily i v Hulíně. Přestože jde v rámci celkového pohledu na osudy obou komunit jen o dílčí záležitost, přece jen považuji za vhodné ji blíže objasnit, protože ani dosavadní literatura se jí příliš nezabývala, což platí i o obou monografiích k dějinám Hulína. V té první z r. 1974 je sledované problematice věnováno sotva pět řádků (KOLEKTIV 1974, 95). Ve druhé z r. 2014, kde kapitolu o okupaci napsal autor tohoto článku, byla věc připomenuta poněkud obsáhleji, ale ani zde nebylo dostatek prostoru pro její celé objasnění. Je tak tedy učiněno nyní. Všimněme si nejprve osudů skupiny romských obyvatel a následně ještě menší komunity obyvatel židovských.

Obr. 1b: Hulín. Sdružená pohlednice z doby před 1. sv. válkou. Nahoře zachycena někdejší měšťanská škola, pozdější lékárna u sv. Anny, dnes městské informační středisko. Uprostřed průhled přes náměstí na kostel sv. Václava, dole západní strana náměstí. Převzato z publikace Hulín na starých pohlednicích. Hulín, Městský úřad 2012.

Obr. 1c: Hulín. Pohlednice z r. 1893, vydaná J. Pastýřkem. Průhled z kostelní věže zachycuje náměstí s dobovou parkovou úpravou. Převzato z publikace *Hulín na starých pohlednicích*. Hulín, Městský úřad 2012.

*

Jak již bylo uvedeno, za samostatné Československé republiky nemělo vedení obce s Romy, dobově zvanými cikány,⁴ žádné potíže. To platilo také pro počátek německé okupace, i když na hulínskou radnici přicházely různé varovné přípisy, jako ten z 23. srpna 1939 z Okresního úřadu v Kroměříži o potírání řemeslné žebroty a tuláctví. V něm se pravilo: „V poslední době je ohrožováno obyvatelstvo řáděním nebezpečných živlů, zejména cikánských tlup, tuláků a jiných živlů práce se štítících. Obyvatelstvo ohrožených krajů, zejména obyvatelstvo venkovské, sleduje s největší obavou tyto poměry a obává se, že tyto zjevy se budou množit. Události tyto nutí k okamžitému zakročení všemi prostředky, které má veřejná moc po ruce a je zapotřebí, aby státní orgány s největší rozhodností potíraly příčinu těchto zjevů.“ (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni). K tomu se požadovalo jednak zavést důkladnou evidenci takových osob, jednak „na osoby potulné a po cikánsku žijící“ uplatňovat ustanovení zákona č. 117/1927 Sb. z. a n. (ze 14. července uvedeného roku) o potulných cikánech a prováděcího vládního nařízení z 26. dubna 1928 (Zákon č. 68/1928 Sb. z. a n.) (NEČAS 2002, 17–26; HORVÁTHOVÁ–HOLOMKOVÁ 2003, 311–319).

Odpověď Městského úřadu v Hulíně k uvedenému přípisu byla negativní a stejně tak vyznívala v dané věci na další dotaz Okresního úřadu i jeho odpověď o pár měsíců později (9. 4. 1940, čj. 1312/1940): „Oznamuji, že v městě Hulíně nebyl od vydání příkazu „Potírání řemeslné žebroty a tuláctví“ zadržen městskými policejními orgány žádný žebrák – tulák, proti kterému by mělo býti zakročeno podle cit. příkazu.“

Osob potulných a po cikánsku žijících zde nebylo rovněž zadrženo a také žádné potulné tlupě po cikánsku žijící nebylo zde vydáno povolení k táboření. Také kočovných živnostníků (houpačkáři, brusiči apod.) byl, resp. projel Hulínem nepatrný počet.“ (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni).

Ale jen o pár týdnů později bylo vše jinak. Zdálo se, že město postihla nějak katastrofa. Výnosem zemského úřadu v Brně ze dne 28. července 1940 byla do správního okresu Kroměříž přikázána skupina 16 Romů, přičemž Okresní úřad je k trvalému pobytu dislokoval do obce Hulín. Přípisem z 30. srpna 1940 Okresní úřad v Kroměříži znovu ukládal Městské radě v Hulíně, aby dle výnosu min. vnitř ze dne 30. září 1939 „tyto cikány převzala, opatřila jim přístřeší a pokud jsou tělesně schopni, vhodně je zaměstnala“ (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni).

Jednalo se v podstatě o jednu velkou rodinu a konkrétně následující osoby (jde o doslovný přepis dobového dokumentu):

Seznam

cikánské tlupy Františka Kryštofa, vyhoštěné z pohraničního okresu Mor. Ostrava na příkaz p. Oberlandráta z Mor. Ostravy.

Běž. čís.	Jméno a příjmení	Datum a místo narození	Domovská příslušnost	Poznámka
1.	Kryštof František	3. 5. 1898 Ludslavice, okr. Holešov	Bernartice, Sudety nynější nezjištěná	Hlava rodiny
2.	Pupucová Marie	8. 4. 1900 Pustějov, Sudety	obec nezjištěna	Družka
3.	Pupuc Rudolf	3. 9. 1920 Bílovec, Sudety		Syn Marie Pupucové
4.	Pupuc Matěj	8. 12. 1923 v Horní Suché, okr. Fryštát	„-“	Syn
5.	Pupucová Aloisie	4. 12. 1923 v Dětmovicích, okr. Fryštát		Dcera
6.	Pupucová Marie	7. 8. 1926 v Mošnově, okr. Nový Jičín, Sudety		Dcera
7.	Pupuc Antonín	8. 3. 1928 v Drholci, okr. Nový Jičín		Syn
8.	Pupuc Jaroslav	18. 1. 1930 v Butovicích, okr. Nový Jičín, Sudety		Syn
9.	Pupuc Josef	26. 10. 1931 ve Studénce, okr. Bílovec		Syn
10.	Pupucová Zdenka	8. 1. 1934 v Bílovci, Sudety		Dcera
11.	Pupucová Karla	28. 12. 1935 v Novém Jičíně, Sudety		Dcera
12.	Pupuc Antonín	8. 11. 1939 v Trnávce, okr. Místek		Syn

13.	Pupucová Josefa	roku 1866 v Pustijově, Sudety		Matka Marie Pupucové, družky F. Kryštofa
14.	Amálie Pupucová	roku 1910 v Těškovcích, okr. Bílovec		Dcera Jos. Pupucové
15.	Pupucová Antonie	v březnu 1939 v Novém Jičíně		Dcera Amálie Pupucové
16.	Pupuc Jan	roku 1930 v Nové Vsi okr. Mor. Ostrava		Nemanželský syn zemřelé Marie Pupucové, bydlící u F. Kryštofa

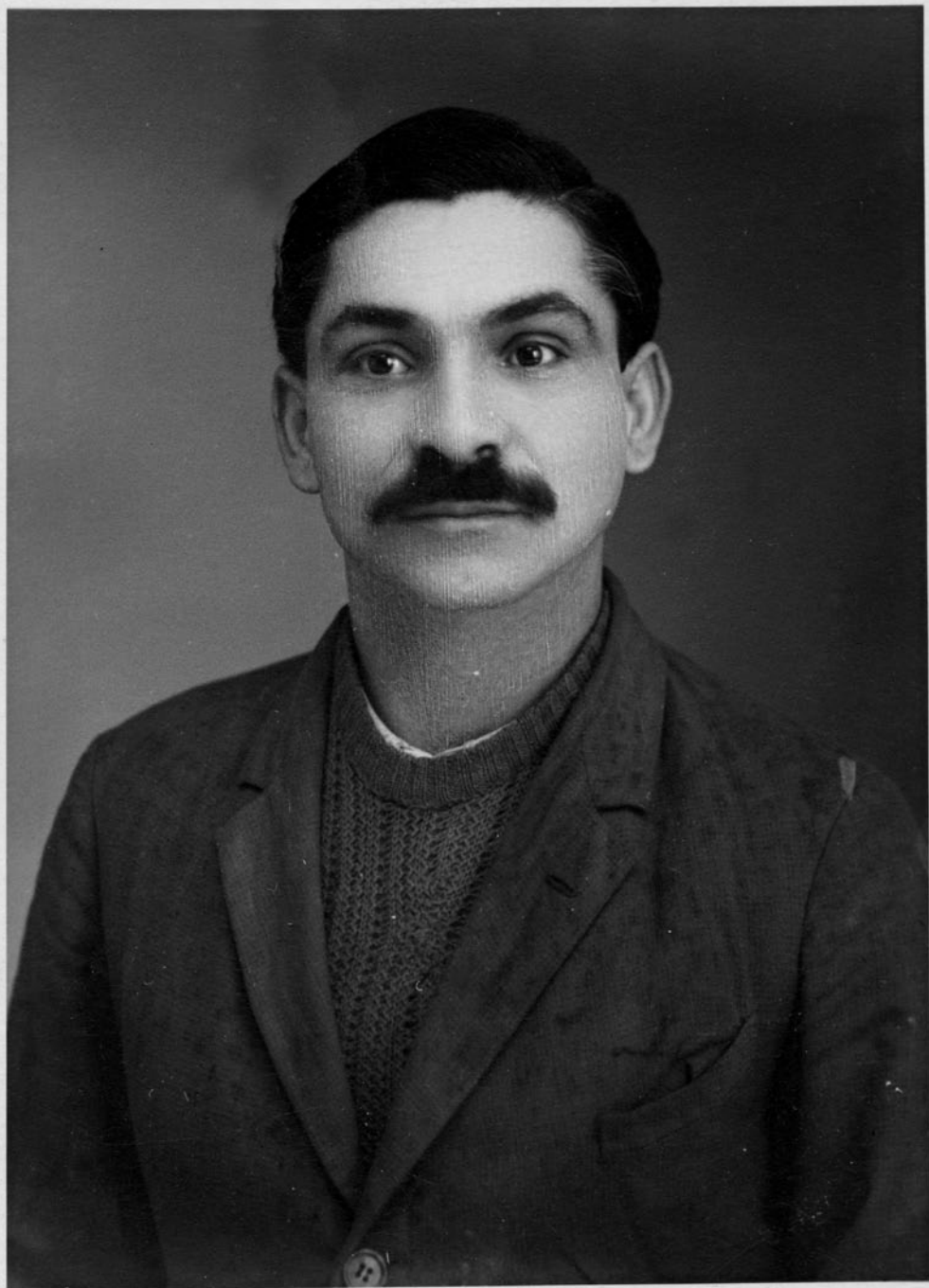
Podle dodatečné poznámky na uvedeném seznamu „cikánské tlupy“, pořízeném četníky v Podhradní Lhotě dne 25. srpna 1940, k nim přibyl ještě Ondřej Pupuc, nar. později až v Hulíně (2. 12. 1941); jeho matkou byla opět družka Františka Kryštofa Marie Pupucová.

Uvedená skupina byla vykázána z oblasti okresů Frýdek a Místek, a to na příkaz oberlandrátu (druh úřadu za německé okupace) v Moravské Ostravě. Souviselo to se skutečností, že v okupovaném pohraničí (Sudetech) uložilo říšské ministerstvo vnitřní již 2. září 1939 příslušným okresním úřadům, aby ukončily potulování cikánů, internovaly je a následně zařídily jejich postrk do vnitrozemí (NEČAS 2005, 239). Nemálo z těchto skupin z Frýdecko-Místecka pak skončilo na širším regionu Holešovska, jako šestičlenná rodina Barbory Danielové a vícečlenná rodina Matěje Křištofa, umístěné v obci Lipová, nebo „tlupa“ 44 osob, dopravená do obce Třebětice (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni).

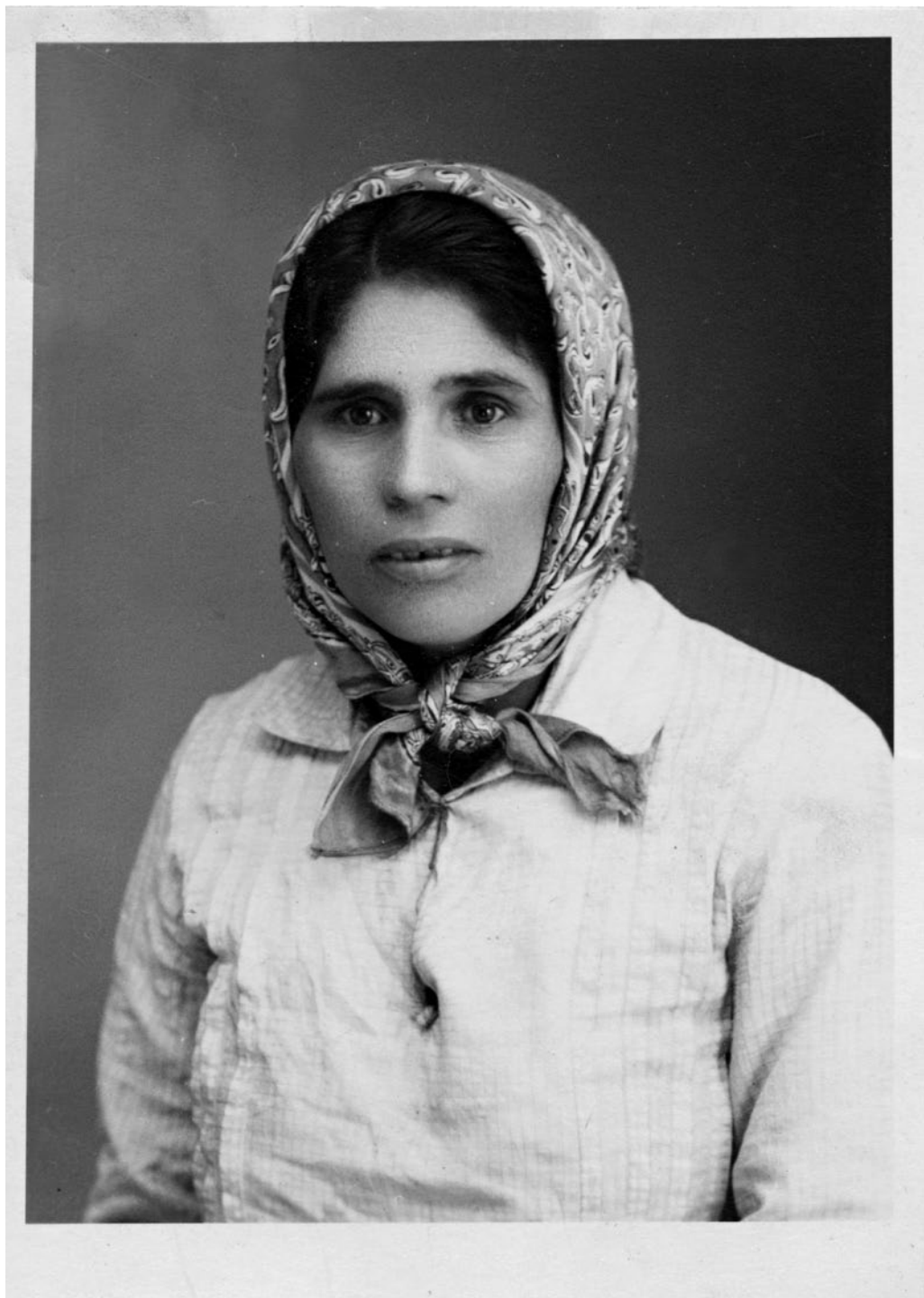
Hlavou rodiny přikázané do Hulína byl František Kryštof, který pocházel z Ludslavic nedaleko od Holešova a který se živil jako brusič a opravář deštníků. Údajně měl k provozování uvedené kočovné živnosti přes deset let licenci, ta mu však prý byla odebrána okresním úřadem ve Frýdku nebo Místku.⁵ Podle vyjádření Obecního úřadu v Ludslavicích z 21. dubna 1941 byl dotyčný v minulosti několikrát trestán, a to za následující delikty:

- 1) Rozsudkem Okresního soudu v Bohumíně z 20. června 1931 dle zákona č. 117/1927 odsouzen na 24 hodin vězení, neboť vstoupil do obce, kam byl vstup potulným cikánům zakázán (NEČAS 2005, 201 a dále);⁶
- 2) Rozsudkem Okresního soudu v Moravské Ostravě z 22. května 1936, a to opět na 24 hodin vězení, neboť bez úředního povolení držel zakázanou zbraň, konkrétně bubínkový revolver s devíti ostrými náboji;
- 3) Rozsudkem Okresního soudu v Místku z 17. listopadu 1939 odsouzen na tři dny vězení, a to proto, že udal četníkům jiné jméno než měl;
- 4) a konečně rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně z 29. dubna 1940 odsouzen na 48 hodin tuhého vězení, a to pro přestupek tuláctví.

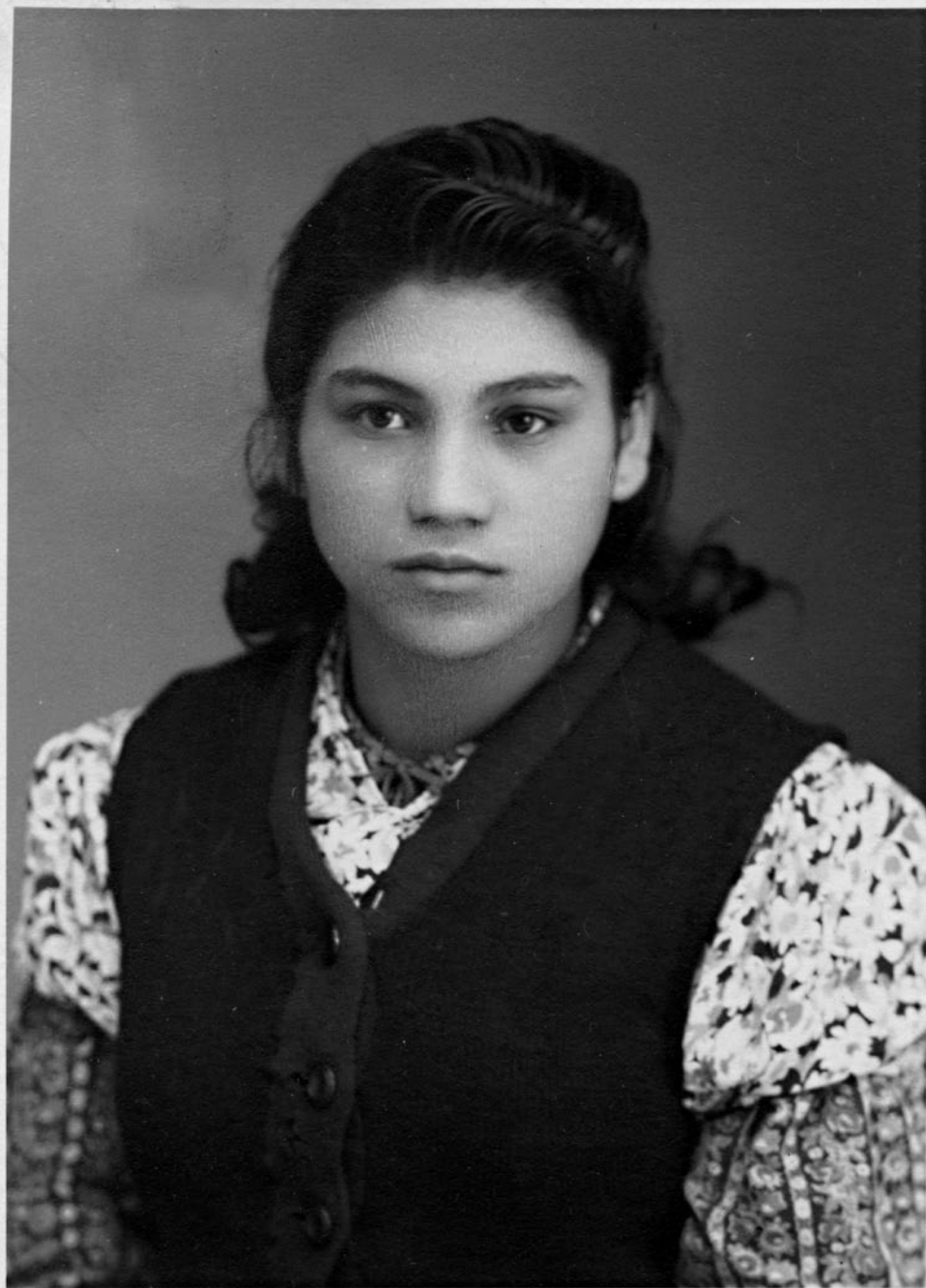
Kdy přišel František Kryštof se svou rodinou do Hulína, přesně nevíme, ale je jisté, že on sám se tam příliš dlouho nezdržel, a to patrně pro nerespektování nařízení min. vnitřní z 30. listopadu 1939, aby do dvou měsíců cikáni zanechali kočovnictví

Obr. 2: František Kryštof z Ludslavic, náčelník cikánské „tlupy“, přesídlené do Hulína. Přežil pobyt v nacistických vyhlazovacích táborech. MZA Brno – ŠOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

Obr. 3: Marie Pupucová, družka F. Kryštofa a matka většiny členů romské skupiny, pobývajících za 2. sv. války v Hulíně. MZA Brno – SOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

Obr. 4: Aloisie Pupucová, dcera F. Kryštofa a M. Pupucové, která rovněž přežila pobyt ve vyhlazovacích táborech. MZA Brno – SOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

a trvale se usadili. Následná sankce spočívala v tom, že kdo uvedeného nařízení nedbal, měl být zařazen do kárného pracovního tábora (NEČAS 2005, 237 a dále). Ty byly zřízeny dle vládního nařízení z 2. března 1939 a měly po dobu tří měsíců převychovávat „asociální živly“. Na moravském území byl takový tábor zřízen v obci Hodonín u Kunštátu na západě Dražanské vysočiny. Fr. Kryštof tak měl tu pochybnou „čest“, že patřil k prvním vězňům internovaným v uvedeném táboře a že tam strávil více než předepsanou dobu tří měsíců, a to od 31. srpna 1940 do 7. prosince 1940, jak dokládá jeho Osvědčení o propuštění z kárného pracovního tábora č. 11 (NEČAS 2005, 250).⁷ Neodcházel z tábora sám – propuštěn byl po stejně dlouhé izolaci i Rudolf Pupuc, nar. 3. září 1920 v Bílsku (ve výše otištěné tabulce je uvedeno v Bílovci), nemanželský syn, kterého měl se svou družkou Marií Pupucovou. Jak svědčí pozdější přípis Městského úřadu v Hulíně Okresnímu úřadu v Kroměříži, oba propuštění z kárného tábora se „ihned a řádně hlásili“ k pobytu v Hulíně (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni). Tak se po dlouhém odloučení konečně setkali se zbytkem rodiny, kvůli níž se ve městě zatím ale zvedla vlna nevole.

Protesty začaly krátce po příchodu větší části sledované rodiny do Hulína a je pozoruhodné, jakou škálu důvodů používali odpůrci jejich usazení ve městě. První městské radě zaslal protestní přípis dne 3. září 1940 Rolnický akciový cukrovar: „Podle získaných informací má naše město převzít určitý počet cikánů k delšímu pobytu. Považujeme za nutné upozorniti, že pobyt cikánů u nás považujeme, zejména ze stanoviska našeho závodu, za nebezpečný, poněvadž budou jistě při zostřené zateknutí využívatí možnosti vnikání do závodů a krádeže budou na denním pořádku... Zaměstnati cikány v cukrovaře považujeme za nemožné ze zkušeností, které máme z minulých měsíců, kdy zaměstnali jsme cikána Murku, který nejen že pracovati nechtěl, ale rozrušoval se svou rodinou úplně klidné bydlení zaměstnanců a obtěžoval kdekoho. Z horějších důvodů žádáme Vás, abyste se všemi prostředky bránili tomu, aby cikáni byli v našem městě ubytováni.“

V podobném duchu psal 5. září 1940 také konkurent předchozího, závod Spolku moravských cukrovarů v Hulíně I. Rovněž odmítl jejich ubytování, protože nemá ani jednu místnost volnou a dále „vybízíme sl. městskou radu, aby požádala nadřízené úřady o přeložení těchto cikánů do odlehlejších míst okresu s poukazem, že Hulín jako průjezdní město dvou hlavních silničních spojů je stále projížděno cizinci, kteří pohledem na povalující se cikány odnesli by sobě velmi špatný dojem o rázu města.“

Starost o blaho města obsahuje rovněž přípis ze strany největšího hulínského podniku, firmy Studeník, která také projevila obavy z krádeží továrního materiálu a žádala, aby cikáni byli z města odstraněni a aby radnice v dané věci intervenovala u Okresního úřadu. Podobně reagoval zástupce jiné velké firmy, Elektromotor Skrat. Přípis protestoval proti umístění cikánů v Hulíně vůbec, neboť: „Navštěvuje nás mnoho zákazníků a dodavatelů, kteří na cestě z nádraží musejí projítí celým městem. Při každé příležitosti všem hostům líčíme Hulín jako čilé město, které na moderních a zdravých základech vzrůstá, takže by nám bylo velmi trapné, kdyby někdo v Hulíně se s cikány setkal nebo dokonce byli jimi obtěžováni.“ Dále pisatel listu argumentuje, že firma vlastně protestuje v zájmu města: „Vy přímo pečujete o to, abyste neměli žebráků, stavíte byty pro sociálně slabé, upravujete ulice, chodníky, vysazujete aleje, dokonce vydali jste propagační brožuru, zkrátka snažíte se udělat z Hulína reprezentační

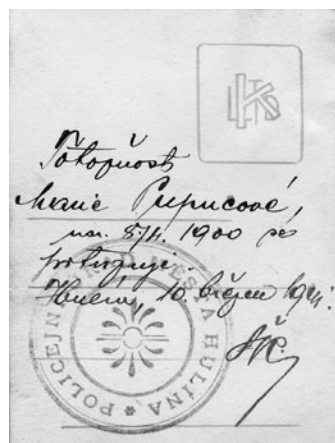
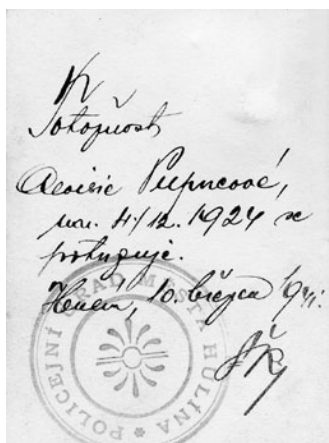
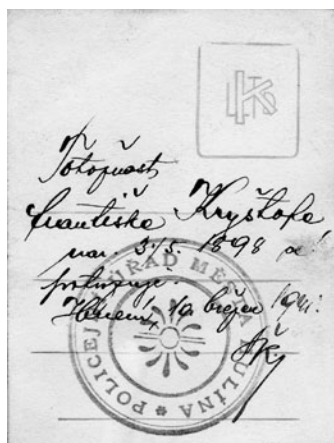
hanácké město... A k těmto všem snahám jsou Vám přiděleni cikáni. Při tom jste je nikde zde předtím netrpěli a nemáte pro ně umístění.“ List rovněž končí požadavkem, aby byli přesunuti v rámci okresu do některé zastrčené vesnice, pokud možno s četnickou stanicí, aby byli pod dohledem.

A konečně se ozvali zástupci místních obchodníků a živnostníků, kteří také v přípisě z 5. září 1940 požadovali, „aby cikáni z Hulína byli odstěhováni na odlehlejší místa, neboť v obchodech ohrožují majitele krádežemi, děti obtěžují každého na potkání, čímž ani městu, ani okresu nejsou na reklamu.“⁸

Z dikce dopisů je zřejmá vzácná shoda všech pisatelů, totiž že zmíněnou skupinu obyvatel v městě nechťejí, a to přesto, že k žádným trestným činům z jejich strany do doby odeslání protestů nedošlo. Městská rada ovšem musela na tyto stížnosti reagovat a tak již 7. září 1940 zaslala Okresnímu úřadu v Kroměříži dopis, v němž shrnula výše uvedené stížnosti a požádala nadřízený úřad, aby přesunul tuto rodinu na některé odlehlejší místo v okrese, kde by byla i pod policejním dohledem. Navíc tvrdila, že je nemá kde ubytovat; to byla jistě pravda, protože průmyslové závody v Hulíně byly v tu dobu na neobyčejném vzestupu a o bydlení, resp. podnájem byla v městě skutečně velká nouze.

Stížnost byla Okresním úřadem částečně vyslyšena, když čtyři členové ze sledované skupiny – ne přímo užíší rodiny Fr. Pupuce – byli přesunuti z Hulína do nedaleké Chropyně. Byla to matka Kryštofovy družky Josefa Pupucové, její dcera Amálie, dcera této Antonie, a konečně Jan Pupuc, nemanželský syn (nar. 1930) jiné Marie Pupucové. Stalo se tak o několik týdnů později (9. 12. 1940), a jak podotkl v patřičném přípisě kroměřížský okresní hejtman Kachyňa, proti příkazu o odsunu nešlo vznést námitek. Tradovalo se, že chropýňští radní pak dlouho nemohli přijít svým kolegům z Hulína na jméno.

Podstatná část rodiny ale přece jen zůstala v Hulíně a město se o ně muselo postarat. Problémů bylo několik: jednak s jejich ubytováním, jednak se zaměstnáním a konečně s jejich úřední legalizací, neboť dotyční u sebe neměli naprosto žádné do-

Obr. 5a, b, c: Průkazky, vydané Policejním úřadem města Hulína a potvrzující totožnost tří členů romské rodiny dočasně pobývajících na území města – F. Kryštofa, A. Pupucové a M. Pupucové. MZA Brno – SOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

kumenty a tvrdili, že všechny jim byly zabaveny úřady buď okresu Frýdku nebo Místku.⁹

Vyřešit se nejprve podařilo jejich bydlení, když byli zprvu ubytováni v městském domě v Kostelní ulici čp. 138; v březnu 1941 pak bydleli na náměstí v domě čp. 162 a následně v obecním domě v cihelně.

Také ve věci zaměstnání dospělých se radnice snažila. Několikrát se dospělé členy rodiny snažila uplatnit u místních rolníků, např. Amálie Pupucová byla od 2. do 4. října zaměstnána u rolníka Karla Očadlíka jako dělnice.¹⁰ Hlavní zájem Městského úřadu ale směřoval k tomu, aby byla obnovena živnost hlavy rodiny Františka Kryštofa. To však vázlo na tom, že jeho údajná licence se ztratila kdesi u úřadů na severu Moravy. Proto se policejní úřad města Hulína opakovaně dotazoval na okresním úřadě ve Frýdku i u četníků v Moravské Ostravě, zda se tam příslušný doklad nenachází, ale marně.¹¹ Posléze se policejní komisař města v listu ze 17. března 1941 obrátil na živnostenský referát Okresního úřadu v Kroměříži s doporučením, aby F. Kryštofovi byl živnostenský list znovu vydán: „Kryštof s jeho celou rodinou je zde pod dozorem, je pracovitý a snaživý a proto, pokud to předpisy dovolují, doporučoval bych, aby mu byl vydán k provozu živnosti potřebný živnostenský list. Stálé stanoviště v Hulíně bylo by třeba nápadně označiti a současně vysloviti zákaz, že jedině on a jeho konkubina jsou oprávněni i v okolních obcích bráti věci na opravu do Hulína. Žádné z dětí, kromě jeho konkubiny, nesmí jej doprovázeti mimo Hulín.“ K tomu pisatel ještě dodal: „Vydáním živnostenského listu Kryštofovi ulehčilo by se také místnímu důchodu i chudinské obci, kteří v případě nezaměstnanosti musí celou cikánskou rodinu vyživovati.“ (AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni).

Konečně policejní úřad města Hulína usiloval o to, aby dospělí členové sledované rodiny měli své občanské průkazy, protože, jak sděloval Policejní úřad v zápise z 10. prosince 1940, „cikánské legitimace byly všem cikánům odebrány a kde tyto se nyní nachází, nedá se výsledkem cikánů zjišťovati, protože tito nic neví.“ Věc se protahovala, opakovaně ještě 10. března 1941 Městský úřad žádal vyšší složku o vydání občanských průkazů¹² pro hlavu „tlupy“ Fr. Kryštofa, jeho družku Marii Pupucovou a jejich dceru Aloisii.

Další písemnosti jak k legalizaci Kryštofovy živnosti, tak k legalizaci občanství sice scházejí, můžeme ale předpokládat, že se tak stalo, protože jejich stabilizace v trvalém bydlišti byla v zájmu úřadů.

Následné osudy hulínských Romů v rámci holokaustu (NEČAS 1999) určila politika okupačních úřadů, směřující k postupnému vyhlazení uvedeného etnika. Pod tlakem nacistických úřadů přijala protektorátní vláda nařízení z 9. března 1942 o preventivním potírání zločinnosti, které se týkalo nejen vlastních kriminálních živlů, ale také tzv. asociálů, mezi nimiž byli výhradně uvedeni cikáni. Na ně měla být uvalena preventivní vazba, vykonávaná v tzv. sběrných táborech, na něž se přeměnily dřívější kárné tábory v Hodoníně u Kunštátu (o. Blansko, pro Moravu) a v Letech (o. Písek, pro Čechy). Později, ve dnech 1. až 3. srpna 1942, bylo nařízeno provést na celém území protektorátu soupis cikánů a všech potulných osob, pokud nemají vlastní živnost ve stálém bydlišti. Vyhláška byla vydána 20. července 1942 i Okresním úřadem v Kroměříži a její přijetí potvrdil Policejní úřad města Hulína 25. července 1942. Krátce po provedení soupisu byli „asociálové“ odesláni do tábora v Hodoníně. Hulínští Romové tam byli internováni pod společným evidenčním číslem 3250 a s datem pří-

chodu 5. srpna 1942 jsou uvedeni Fr. Kryštof, Ant. Pupuc (nar. 8. 3. 1928), Ant. Pupuc (nar. 8. 11. 1939), Jaroslav Pupuc, Josef Pupuc, Ondřej Jindřich Pupuc (nar. již v Hulíně), Aloisie Pupucová, Karla Pupucová, Zdenka Pupucová, Marie Pupucová (nar. 8. 4. 1900) a její stejnojmenná dcera Marie (nar. 7. 8. 1926). Ve stejný den, ale pod číslem 3247, přibyl i zbytek rodiny přemístěné do Chropyně – Jan Pupuc, Aloisie Antonie Pupucová, Josefa Pupucová a Amálie Pupucová (NEČAS 1987, 125, 138–139).¹³

V době od 2. do 31. srpna 1942 tak bylo do tábora transportováno 1 229 osob romského původu. Přibližně tři stovky jich ale bylo během srpna zase propuštěno, takže v táboře nakonec zůstalo 902 osob (NEČAS 2005, 269). Snad to byl i případ dvou členů rodiny, které uvedené seznamy neregistrují, a to nejstaršího syna Rudolfa Pupuce a jeho bratra Matěje Pupuce, oba z Hulína. Zda jde jen o nedostatek v evidenci nebo zda se dotyční do tábora v Hodoníně vůbec nedostali, nevíme. Je otázkou, kde pak ovšem pobývali.

Podmínky v táboře byly děsivé. Lékař Josef Habanec, který v něm dočasně působil, po válce vypověděl: „*Poměry hygienické byly velmi strašné. Cikáni byli nejen neuvěřitelně špinaví, zavšivení, otrhaní, vyhladovělí, ale byli také stíženi četnými nakažlivými chorobami, které často přímo epidemicky se mezi nimi vyskytovaly.*“ (NEČAS 2005, 278). K tomu se přidával postih ze strany dohlížecího personálu, jednak bývalých českých četníků, jednak jejich pomocníků¹⁴ vybíraných ze samých Romů. Jedním z nejkrutějších byl Blažej Dydy z Břežůvek, o němž jedna z přeživších členů sledované rodiny Aloisie Pupucová při poválečném procesu s ním vypověděla: „*Ještě v Hodoníně žádal po děvčatech, abychom mu dávaly chleba, a vyhrožoval, že když mu nedáme chleba, bude nás při práci bít. Ze strachu jsme mu chleba raději dávaly a on to pak dával své manželce nebo družce, se kterou žil.*“ (NEČAS 2005, 272).¹⁵ Jak uvádí C. Nečas, táborovou internaci nepřežilo 207 vězňů (NEČAS 2005, 284). Mezi nimi byly také oběti z řad Kryštofovy rodiny – první byl Ondřej Pupuc, nar. 2. 12. 1941 v Hulíně, poslední dítě sledované partnerské dvojice, který zemřel v táboře dne 19. 9. 1942. Podobný osud čekal jen o něco starší Aloisii Antonii Pupucovou – nar. 18. 2. 1939, zemřela 19. 1. 1943. Pokud zbytek rodiny za těžkých podmínek přežíval, pak ne dlouho. Sotva po roce pobytu v hodonínském táboře byli všichni postupně transportováni na nádraží v Osvětimi, odkud byl vlak přetažen po železniční vlečce do táborové části Auschwitz-Birkenau, konečného cíle jejich cesty. Nejprve odjela nejstarší Josefa Pupucová, a to 7. prosince 1942. Další tři členové rodiny tam odjeli s prvním hromadným transportem moravských Romů dne 7. března 1943. V seznamu jeho členů (NEČAS 2000, 50, 53)¹⁶ nacházíme hlavu rodiny Fr. Kryštofa a také jeho dva nejstarší syny, Rudolfa a Matěje, nějaký čas unikající z úředních písemností. Zbytek rodiny se ve vyhlazovacím táboře ocitl transportem odeslaným dne 21. srpna 1943 a v Osvětimi přijatého o den později 22. srpna 1943.

Naděje, že přežijí, byla velmi malá (NEČAS 1992, 92, 101, 142 a dále). O krutých podmínkách, jimž byli vystaveni, vypovídá smrt Marie Pupucové, družky Fr. Kryštofa a matky početné rodiny, o níž svědectví zachovala Marie Adamová z Bílovce. Týkalo se jednoho z členů nižšího vězeňského personálu, původem Roma, souzeného po válce: „*Tehdy jsme nosili těžké kameny v rukách z jednoho místa na druhé a Marie Pupucová byla tak vysílena, že klesla na zem. Obviněný zuřivě k ní přiskočil a počal ji mlátit toporem po celém těle a křičel potom, že ji musí zabít. Viděla jsem, že jakmile*

Průpis.

OSVĚDČENÍ

o propuštění z kárného pracovního tábora

č. II.

Jméno a příjmení: František Kryštof

den, měsíc, rok a místo narození: 3.5.1898 Ludslavice, okres Holešov,

domovská obec, okres: Nezjištěna

propouští se z kárného pracovního tábora do svého bydliště

v _____, okres _____

Důvod propuštění Po uplynutí předepsané doby 3 měsíců.

Doba ztrávená v kár. prac. táboře od 31.3.1940 do 7.12.1940.

Toto osvědčení platí podle vládního nařízení ze dne 2. března 1939, čís. 72 Sb. o kár. prac. táborech jako jízdenka třetí třídy osobního vlaku ze stanice Nedvědice do stanice Hulín

Hodonín u Kunštátu, 7. provincie 19 40.

Razítko kár. prac. táboře

Ředitel kár. prac. tábora:

Razítko žel. nástupní stanice

Upozornění:

1. Před nastoupením jízdy železnici předložte osvědčení výdejné jízdenek k orazítkování. Prokažte se během jízdy i po jejím ukončení revisním orgánům tímto osvědčením. Jízdu vykonajte nejkratším směrem.
2. Jako stanici uveďte stanici nejbližší místu kárného pracovního tábora.
3. Jako stanici uveďte stanici nejbližší místu pobytu.
4. Průpis tohoto osvědčení nutno zaslat příslušnému okresnímu (vládnímu policejnímu) úřadu.

Tiskárna Protektorátu Čechy a Morava v Praze. — 3610-46.

Čís. skl. 127 B čes.

Obr. 6: Osvědčení o propuštění Fr. Kryštofa z kárného pracovního tábora v Hodoníně u Kunštátu ze 7. 12. 1940. MZA Brno – SOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

Bezirksbehörde in Kremsier.

ZurZl. 12616/1-III.
K čis.

Kundmachung.

In der Zeit vom 1. bis zum 3. August 1942 wird im ganzen Protektorat eine Erfassung der Zigeuner, Zigeunermischlinge und nach Zigeunerart umherziehenden Personen, wie Kesselflicker, Scherenschleifer, Schausteller (Marktfiranten), soweit sie kein eigenes Gewerbe mit ständigem Wohnsitz haben, vorgenommen.

Nach Artikel 3, Absatz 1 des Gesetzes vom 14. Juli 1927, Slg. Nr. 125, wird angeordnet:

1. Das Verlassen des Aufenthaltsortes in der Zeit vom 1. bis zum 3. August 1942 ist den im Absatz 1 angeführten Personen verboten.

2. Die im Absatz 1 angeführten Personen haben sich mit allen Familienmitgliedern (Scharmitgliedern) am 2. August 1942 um 7. Uhr bei dem zuständigen Gendarmerieposten zur Erfassung einzufinden.

Die Nichtbefolgung dieser Kundmachung wird mit einer Geldstrafe von 10 bis 5000 K oder einer Freiheitsstrafe von 12 Stunden bis 14 Tagen bestraft.

Kremsier, den 20. Juli 1942.

Übersetzung: Vyhláška.

Ve dnech 1. až 3. srpna 1942 bude proveden na celém území Protektorátu soupis cikánů, cikánských míšenců a osob potulujících se po způsobu cikánském jako potulných kotlářů, brusičů nůžek, kočovných trhovců, pokud nemají vlastní živnost se stálým bydlištěm.

Podle čl. 3, odst. 1 zákona ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb. se nařizuje:

1. Osobám v odstavci 1 uvedeným se zakazuje v době od 1. do 3. srpna 1942 opustiti místo pobytu.

2. Osobám v odstavci 1 uvedeným se nařizuje, aby se dne 2. srpna 1942 v 7 hodin dostavily za účelem soupisu se všemi členy rodiny (tlupy) k příslušné četnické stanici.

Neuposlechnutí této vyhlášky bude potrestáno pokutou od 10 do 5.000 K nebo trestem na svobodě od 12 hodin do 14 dnů.

Kroměříž, 20. července 1942.

Der Bezirkshauptmann:
Dr. Koblischek e. h.

Bemerkung:

Das Verbot des Verlassens des Aufenthaltsortes dauert 3 Tage an: am Tage der Erfassung und an dem vorangehenden und nachfolgenden Tage.

Poznámka:

Zákaz opuštění místa pobytu trvá 3 dny: den soupisu a den před ním a po něm.

Polizeiamt der Stadt Hullein
Policejní úřad města Hulína

H. Gusek in Kremsier.

Eingelangt in Hullein am 25. VII. 1942
Došlo v Hulíně dne
Gesch.-Z.: 1287/42. Anlg.:
Cis. jedn.: Pfil.:

Obr. 7: Vyhláška okresního úřadu v Kroměříži ze dne 20. 7. 1942 o soupisu cikánského obyvatelstva. MZA Brno – SOKA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 14, inv. č. 215 – cikáni.

obviněný uhodil Pupucovou toporem po hlavě, tato pozbyla vědomí a viděla jsem z toho, že Pupucová byla asi usmrcena. Nikdo z nás přítomných nemohl jí přispěchat na pomoc, protože obviněný by ho byl zranil, případně i usmrtil. V poledne, když jsme měli pracovní přestávku, jsem se dozvěděla, že Marie Pupucová, která byla po bití odnesena na nosítkách, zemřela." (HOLÝ – NEČAS 1993, 77.)¹⁷ Oním surovcem byl již zmíněný Blažej Dydy, který v koncentračním táboře zastával zprvu funkci tzv. štubového (Štubendienst), a později se vypracoval na pomocníka kápa (Unterka-po), velícího jakési pracovní koloně vězňů (viz SCHUSTER 2013).

Násilnou smrtí zahynula většina členů Kryštofovy rodiny. Byli to Antonín Pupuc (8. 11. 1939), Jan Pupuc, Jaroslav Pupuc, Josef Pupuc, Rudolf Pupuc, Aloisie Pupucová, Karla Pupucová, Marie Pupucová. Ne všichni ovšem v Osvětimi. Víme, že nejstarší syn Rudolf byl transportem ze 4. dubna 1943 přemístěn do jiného koncentračního tábora, Buchenwaldu, kde zahynul patrně 15. dubna 1944. Do Buchenwaldu byl ještě dne 3. srpna 1944 přemístěn Antonín Pupuc a dne 4. dubna 1944 Matěj Pupuc, který tam zřejmě zahynul 15. dubna 1944.¹⁸

Osvobození se tak z původně 17 členné rodiny dočkali jen tři její příslušníci. Otec František Kryštof, syn Antonín a dcera Aloisie. Všichni tři v r. 1946 svědčili u mimořádného lidového soudu v Brně v procesu s dozorcem Blažejem Dydem (NEČAS 1994, 203; zejména SCHUSTER 2013, 73–101).

Zda se navrátili do Hulína, nevíme. Nějaké příliš vlídné přijetí by je asi stejně nečekalo. Město je nepřijalo za své, mnozí, jak víme, je považovali za nežádoucí přistěhovalce. Je příznačné, že o nich v městské kronice, kde je v retrospektivě zachycena perzekuce domácího obyvatelstva za okupace, není téměř zmínky.¹⁹ A podobně v seznamech zatčených, perzekuovaných a popravených občanů města Hulína není uveden ani jeden člen sledované rodiny. Jako by ti to mrtví byli jen vzduch...

*

Jak známo, k holokaustu židovského obyvatelstva existuje dnes již neobyčejně rozsáhlá literatura a také povědomí o něm patří ke vzdělanostní výbavě i řadového občana. Němečtí nacisté se proti uvedené komunitě, jedno v kterém okupovaném evropském státě, zaměřili s nebyvalou zarputilostí a dělali vše proto, aby ji zcela vyhubili. Také Židům v českých zemích začaly po okupaci německé úřady ztrpčovat život a směřovat k jejich postupnému vyčlenění a selekci z normální občanské společnosti a posléze k jejich fyzické eliminaci, ať už třeba na území protektorátu ve vybrané lokalitě (Terezín), v němž nakonec zemřelo na 33 000 osob,²⁰ nebo ještě spíše v koncentračních táborech rozestých v několika zemích (jistě nejznámější Osvětim, v níž zahynulo přibližně čtyři miliony lidí, převážně právě Židů).

Zmíněná rasová perzekuce se záhy dotkla také malé skupiny Židů, dříve pokojně žijících a pracujících v Hulíně (srv. LUKÁŠ 2006, 161–171; PÁLKA 2009, 313–332).²¹ Bylo jich pouze deset a zde jsou jejich stručné životopisné údaje:²²

1. **Müller Arnold**, nar. 16. 11. 1885 v Hulíně, bytem Hulín, Stojanova ul. čp. 109. Otec Ignác Müller, rolník, matka Cecilie, roz. Kulková. Měl povolenu hostinskou a výčepnickou koncesi, resp. provozoval hostinec ve vlastním domě.
2. **Müllerová Evženie**, roz. Löwy, nar. 9. 12. 1888 v Hošťálkové, o. Vsetín. Otec

- Jakob? M.[üller], matka Hermína, roz. Bačová. Soukromnice (provozovala pekařskou živnost). Domovská příslušnost Hulín, bytem Hulín, Stojanova ul. čp. 109. Manželka předchozího.
3. **Müller Emil**, syn předchozích, nar. 9. 2. 1921 v Hulíně, domovská příslušnost tamtéž, bytem tamtéž, svobodný. Zaměstnáním číšník.
 4. **Müllerová Kamila**, nar. 16. 7. 1899 v Hulíně. Otec Ignác Müller, rolník v Hulíně, matka Cecilie, roz. Kulková. Sestra Arnolda Müllera. Domovská příslušnost Hulín, bytem jako předchozí. Svobodná, povoláním soukromnice (v místě měla malou trafiku, v podstatě jen dřevěnou boudu u silnice). U vyznání a národnosti uvedeno „Jüdin“.
 5. **MUDr. Šálková Helena**, roz. Fenívesová, nar. 31. 7. 1902 v Plavnici, o. Stará Lubovňa, Slovensko. Domovská příslušnost Mlýny, pol. o. Záběr. Bytem Hulín, Mozartova ulice čp. 685, soukromnice. Provdána za Miroslava Šálka, zubního technika. Zubní lékařka v místě, bezdětná, jako náboženství uvedeno „římská katolička“.
 6. **Tomašíková Albertina** (též Berta), roz. Kleinová, nar. 1. 5. (jindy 21. 5.) 1905 v Golčově Jeníkově, pol. o. Čáslav, domovská příslušnost ale Rudice, pol. o. Uherský Brod. Otec Max Tomašík, matka Irma, roz. Nötlová. V domácnosti, bytem Hulín, Čechova ulice čp. 344. Provdána za Františka Tomašíka, obchodního cestujícího, bezdětná, vyznáním řím. katolička.
 7. **Uzlová Hilda** (někdy Uzelová), roz. Eisner, nar. 7. 12. 1912 v Bohuticích, pol. o. Moravský Krumlov. Dcera Natana Eisnera a jeho manželky Olgy Eisnerové, roz. Putzker. V domácnosti, bytem Hulín, Sokolská ulice čp. 494. Provdána za Jaroslava Uzla, návěstního mistra ČSD, bytem tamtéž, vyznáním římského katolíka. Spolu měli dvě malé děti, obě vyznáním římské katolíky.
 8. **Zívalová Edith**, nar. 21. 11. 1911 v Trenčíně, kde byla také 10. 10. 1938 pokřtěna. Domovská obec následně Hulín, bytem Hulín, Náměstí čp. 115. Provdána dne 5. 7. 1936 (sňatek u Okresního úřadu Púchov) za Oldřicha Zívalu, poštovního úředníka (bytem H.[ulín] čp. 116?), s nímž měla jedno malé dítě. Zůstávala v domácnosti.
 9. **Zwillingerová Hilda**, nar. 18. 2. 1894 v Hulíně, otec Samuel Zwillinger, matka Amálie, roz. Rübensteinová. Bydlela v Hulíně, Poštovní ulice čp. 129. Svobodná, soukromá úřednice.
 10. **Zwillingerová Elsa**, nar. 25. 7. 1895 v Hulíně, rodiče jako u předchozí (mladší sestra Hildy Zwillingerové), bytem tamtéž. Svobodná, soukromnice, provozovala menší hostinec.

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že Židé tvořili jen nepatrnou část obyvatel Hulína. Navíc většina z nich měla v místě kořeny, protože se tam etablovali již jejich předci. Rodiče sourozenců Arnolda a Kamily Müllerových byli v Hulíně usazeni dávno před 1. světovou válkou a jejich otec Ignác Müller se v místě dokonce živil jako rolník a bydlel také v domě čp. 109 (PITTHART – POVONDRA 1911, 118). Za „domorodce“ se mohly považovat rovněž sestry Zwillingerovy, jejichž otec Samuel v Hulíně provozoval po desetiletí hostinskou živnost na č. 129, po jeho smrti jej převzala matka Amálie a posléze se živnosti ujala mladší ze sester Elsa (PITTHART – POVONDRA 1911, 121). Jejich podnik ale byl označován za pouhý výčep (CHYTILŮV ÚPLNÝ ADRESÁŘ 1924, 1065), kde bylo k dostání hlavně pivo a lihoviny.

Obr. 8: Hulín. Záběr z pohřbu obětí leteckého bombardování města z 19. 4. 1945. Přízemní dům v pozadí byl hostinec provozovaný rodinou Müllerových; v jeho nádvoří byla i pekárna. Ze soukromé sbírky V. Úlehly, Hulín.

Jí po válce začal konkurovat zmíněný Arnold Müller, kterému 20. prosince 1920 Okresní úřad udělil koncesi na hostinskou a výčepní živnost, provozovanou v domě rodičů čp. 109 ve Štojanově ulici. Oprávnění mu umožňovalo podávat pokrmy, nalévat pivo, víno i pálené nápoje, dále kávu, čaj, čokoládu, a v neposlední řadě mu bylo povoleno i provozování některých her (AMH, k. 9., i. č. 205 – Židé). Do živnosti jistě zapojil manželku a posléze jako číšníka rovněž syna.

Další čtyři ženy židovského původu si přivedli hulínští muži. Byly to Helena Šálková, Albertina Tomašíková, Hilda Uzlová a Edith Zívalová. Zdá se, že se změnou stavu změnily rovněž víru. Alespoň u Edith Zívalové je to výslovně uvedeno, zatímco Hilda Uzlová patrně zůstala u židovského vyznání. Pokud ovšem měly děti (Uzlová, Zívalová),

Obr. 9: Hulín. Jiný snímek z pohřbu obětí leteckého bombardování města na konci války. Dřevěná bouda v pozadí byla trafika provozovaná Kamilou Müllerovou. Ze soukromé sbírky V. Úlehly, Hulín.

je už u nich uvedeno římskokatolické vyznání. Zatímco tři z nich zůstávaly jako partnerky svých relativně dobře situovaných mužů v domácnosti, pak Helena Šálková, vystudovaná zubní lékařka, v městě uplatnila svou profesi, i když přesně nevíme od kdy. V každém případě dosáhla z hulínské židovské komunity nejvyššího vzdělání, pozoruhodnějšího o to, že se jednalo o ženu.

Hulínští Židé, na rozdíl od předchozí skupiny Romů, byli v městské společnosti dobře etablováni, ať už jako místně usedlí nebo prostřednictvím svých rodinných příslušníků. Město je prostě považovalo za své, všichni v něm také měli přiznání domovskou příslušnost. Bylo by patrně jen otázkou času, kdy by se svým většinovým okolím splynuli i ve věci víry, případně národnosti, a tak se zcela asimilovali (ČAPKOVÁ 2003).

Pak přišla okupace a Židé se stali ze strany německých úřadů nejvíce proskribovanou skupinou obyvatelstva protektorátu. Postupně započalo omezování jejich občanských práv. Vedle centrálních protektorátních vyhlášek a pokynů měla pro okres Kroměříž zásadní význam protizidovská vyhláška Okresního úřadu v Kroměříži (pod okres Kroměříž patřil i Hulín) z 25. srpna 1939, podepsaná okresním hejtmánem Kachyňou, zakazující „Neárijcům“ přístup do restaurací a kaváren, návštěvy divadel, koncertů a jiných zábavních podniků, vstup do veřejných koupališť atd., včetně povinnosti označit obchody cedulí „Židovský obchod – Jüdische Geschäfte“ (DUBOVSKÝ 1995, 25; PÁLKA 2012, 266).²³ Městský úřad v Hulíně musel neustále podávat Okresnímu úřadu v Kroměříži hlášení, týkající se jich v té či oné věci. První byly jejich soupisy a čím se dotýční živí, např. hlášení z 19. února 1940. Postupně přituhovalo. Dne 6. března 1940 přichází z Okresního úřadu přípis ve věci jejich návštěv veřejných a zábavních prostor s tím, že v takových podnicích mají být vyvěšeny v dvojazyčném provedení tabulky s nápisy „Židům vstup zakázán“, „Židům nepřístupno“ atd. V konceptu odpovědi příslušného úředníka je uvedeno, že takto jsou již označeny všechny hostinské místnosti v Hulíně, pouze u hostince Arnolda Müllera je cedulka „Židovský hostinec“. Záhy poté ovšem bylo majiteli znemožněno živnost vůbec provozovat. Od 23. listopadu 1940 ji převzal Otakar Zapletal, také z Hulína, bývalý hostinský. Pokud bychom v tomto převzetí hledali nějaký zastírací manévr, bylo by to zbytečné. Důvody byly skutečně jen hmotné, jak zcela jasně potvrzuje Zapletalova výpověď z 23. května 1945, kdy byl v souvislosti s členstvím ve Straně zeleného hákového kříže (oficiálně Národně socialistické české dělnické a rolnické straně) vyslechnut SNB: „V roce 1940, přesné datum si nepamatuji, přišlo za mnou asi 5 členů vlajky v čele s Josefem Zavadilem a nabídli mi, abych jako hostinský ucházel se o židovský hostinec Müllera v Hulíně, že jejich strana bude mít v mém hostinci své spolkové místnosti. Nabídku tuto jsem přijal, ježto jsem byl úplně nemajetný a bez prostředků a měl jsem se starati o ženu a 3 děti. Do strany zrádců jsem vstoupil dobrovolně, ježto mně to přišlo milé, že pomocí těchto členů dostanu se k hostinci...“ (Protokolární záznam o výslechu dotyčného, uložený AMH, fond B – b – 27 Trestní komise 1945 MNV Hulín, k. 25, i. č. 114 – Židé).

Zapletal dále uváděl, že od úřadů obdržel koncesi pro provozování uvedené živnosti, ovšem dle vyjádření Policejního úřadu města Hulína Zapletal provozoval živnost neoprávněně, protože mu koncese k provozu vůbec nebyla udělena. Nakonec byl hostinec z příkazu Okresního úřadu ke dni 21. ledna 1941 policejně uzavřen (Vyjádření Policejního úřadu města Hulína ze 17. 3. 1941. AMH, k. 9, i. č. 205 – Židé).

Čís.jedn.:271/1941.

V Hulíně dne 17.března 1941.

Okresní úřad

K r o m ě ř í ž .

Odpověď k čís.jedn.:5949/1-VI ze dne 13.března 1941.

Předmět: Soupis židovských živnostenských oprávnění, šetření.

Po provedeném šetření, k jednotlivým bodům tamního příkazu oznamuji:

ad 1/. Po 15.březnu 1939 byly v Hulíně provozovány tři židovské podniky a to:

- a/. MUDr. Helena Šálková provozovala zubní lékařství a techniku;
b/. Arnold Müller provozoval hostinskou a výčepní živnost a
c/. Elsa Zwillingnerová provoz., -"- -"- -"- -"- .

ad 2/. Z uvedených podniků jest veden nyní pouze jeden arijcem a to "Zubní technika" na místě býv. MUDR. Šálková. Po ní místo převzal Emil Dýba, přísl. něm. strany, bytem v Olomouci, jenž zde živnost provozoval krát-
kou dobu, načež od Dýby převzal živnost zubní technik Josef Rýdl, jenž tuto
živnost v Hulině stále provozuje, ovšem na své jméno a koncesi a bydlí v
Hulině, Národní čp. 166, okres Kroměříž. - MUDR. Šálková žije v soukromí.

Hostinec Arnolda Müllera převzal býv. hostinský Otakar Zapletal z Hulína a to dnem 23. listopadu 1940. Živnost však provozoval neoprávněně, nevyhovoval zákonným podmínkám, proto mu nebyla koncese k provozování této živnosti udělena a hostinec byl z příkazu okresního úřadu v Kroměříži čis. jedn.: 500/2-VI ze dne 20. ledna 1941 policejné uzavřen dne 21. ledna 1941. Od té doby není živnost provozována nikým a hostinec je uzavřen; Müller žije v soukromí.

Býv.hostinec Elsy Zwillingerové v Hulíně čp.129 jest přeměněn na byty a v místnostech býv.hostince má t.č.ordinaci a byt MUDr.František Pazdera, jenž zde provozuje lékařství.- Zwillingerová žije v soukromí.

Zubní technik Josef Rýdl má koncesi vyd.z.ú.v Brně pod čís.jedn.
5797/5/12-1940 ze dne 22.3.1940, zapsána v živn.rejstř.pod č.I/1-D-35.

- ad 3/. Z podniků židovských byly úplně likvidovány dva a to:
a/. Zubní lékařství a technika po MUDr.Heleně Šálkové a
b/. hostinec Elsy Zwillingerové.

Dosud likvidován nebyl hostinec Millera Arnolda, jenž prozatím jest pouze policejně uzavřen a je v zaboru pro přistěhovalce z Vyškova.

Policejní komisař :

Policejní úřad města Hulína.
Telefon čís.11.

Čís.jedn.: 985/pol.-41.

V Hulíně dne 17.září 1941.

Předmět: Policejní nařízení o
označování Židů, provádění.

H r o m a d n ý o b ě ž n í k :

Příložené "Policejní nařízení o označování Židů" ze dne 1.září 1941 dávám na vědomí všem příslušníkům židovské rasy / nearijcům / žijícím v Hulíně. - Toto nařízení nabylo platnosti dne 15.září 1941.

Na vědomí vzal:

Vlastnoruční podpis:

1/.Müller Arnold v Hulíně

Müller Arnold

2/.Müllerová Evženie v Hulíně

Müllerová Evženie

3/.Müller Emil v Hulíně

Müller Emil

4/.Müllerová Kamila v Hulíně

Müllerová Kamila

5/.MUDr.Šálková Helena v Hulíně

Šálková Helena +)

6/.Tomašíková Albertina v Hulíně

Tomašíková Albertina +)

7/.Uzlová Hilda v Hulíně

Uzlová Hilda ++)

8/.Zívalová Edith v Hulíně

Zívalová Edith ++)

9/.Zwillingerová Hilda v Hulíně

Zwillingerová Hilda

10/.Zwillingerová Elsa v Hulíně

Zwillingerová Elsa

Policejní komisař :

Obr. 11: Oběžník Policejního úřadu města Hulína ze 17. 9. 1941 o označování Židů (kupodivu s velkým písmenem Ž) museli vlastnoručně podepsat všichni obyvatelé města židovského původu. MZA Brno – SOkA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 9, inv. č. 205 – Židé.

Tak to již zůstalo natrvalo, i když se o jeho otevření ucházeli „přísluhovači Němců“, jak uvedl městský kronikář. Ten zároveň o Müllerovi, jeho ženě a synovi napsal: „*Byla to židovská rodina, ale slušná a občané hulínští proti ní ničeho neměli.*“ (Kronika města Hulína za léta 1940–1950, záznam za rok 1940, 3).

Podobně již na konci dubna 1940 musela s okamžitou platností přestat vykonávat svou činnost Dr. Helena Šálková, která měla zubní ordinaci na náměstí v domě Josefa Capila čp. 166. Následně se stáhla do soukromí (Kronika města Hulína za léta 1940–1950, záznam za rok 1940, 7).

Ordinaci krátce převzal Emil Dyba z Olomouce, patrně německý státní příslušník, po něm pak zubní technik Josef Rýdl.

Omezování veřejného života Židů pokračovalo i v dalších měsících. Tak byli vyloučeni ze všech veřejných funkcí (přípis z Okresního úřadu ze dne 4. 9. 1940), což městu nepřineslo žádné komplikace, neboť jak jeho zástupci odpovídali dne 21. září 1940, v tamních obecních sborech neměli Židé žádného zastoupení, resp. nevykonávali žádné funkce. Na další omezující příkaz pak hulínská radnice 24. ledna 1941 odpovídala, že žádný z místních Židů nemá ani řidičský průkaz, ani nevlastní nějaké motorové vozidlo. Přípisem Okresního úřadu v Kroměříži ze dne 14. února 1941 byla pro Židy stanovena nákupní doba v obchodech. Realizován musel být příkaz z 1. září 1941 o označování Židů hvězdou. Dne 4. října 1941 zase byly rozeslány vyhlášky se zákazem veřejného provozování a rozšiřování židovské hudby, dne 9. prosince 1941 obdržely městské a obecní úřady vyhlášku, zakazující Židům přístup do všech veřejně přístupných sbírek, muzeí, výstav, čítáren, obrazáren, archivů apod.

Radnice musela 28. září 1941 rovněž vypracovat zprávu reagující na přípis o odstraňování protiněmeckých nápisů židovskými kolonami, což byl na poměry Hulína poněkud absurdní dotaz. Z odpovědi se ale dovídáme, že Arnold Müller byl v tu dobu vážně nemocen a „*jakékoli práce neschopen*“, podobně na tom byla jeho manželka Evženie, u níž bylo konstatováno „*vykloubení nohy, nemůže chodit*“, a u Dr. Heleny Šálkové bylo uvedeno, že je „*nervově chorá*“. Je jisté, že zesilující perzekuce se podepsala i na zdraví části židovských obyvatel. Ovšem pozor si museli dávat i nežidovští obyvatelé, protože 14. listopadu 1941 Městský úřad obdržel dotaz ve věci opatření proti „*židomilným*“ Čechům s postesknutím, že bohužel „*až dosud se neprojevil nějaký pozorovatelský účinek tohoto opatření*“. Přípis končil apelem, aby kdo k Židům projeví sympatie, byl oznámen německé tajné státní policii, tj. gestapu (AMH, k. 9, i. č. 205 – Židé).

Někdy ke konci roku 1941 nebo počátkem roku 1942 zemřela Elsa Zwillingerová (v úředních písemnostech naposledy vzpomenuť 28. 9. 1941), když patrně svou živnost ukončila – možná důvodem byla právě její dlouhodobá nemoc – ještě dříve, snad již v letech 1938–1939. S ní tedy zanikl definitivně výčep piva a lihovin ve společném domě obou sester čp. 129. Jediným majitelem domu se tak stala Hilda Zwillingerová. Dům, postavený v r. 1932, byl celkem v dobrém stavu a měl slušnou hodnotu. Antonín Šamánek, místní zednický a tesařský mistr, vypracoval dne 16. března 1943 na dům znalecký posudek, v němž stanovil jeho hodnotu na 185 152 Kč.²⁴ Po zániku výčepu byl dům upraven jen k obytným účelům. To daleko menší hodnotu měl dům Arnolda Müllera, starý přibližně 70 až 80 let, v jehož přízemí v uliční frontě byla výčepní místnost a ve dvoře křídlo s kuchyní a bytem majitele a jeho rodiny.

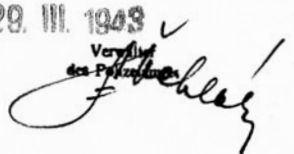
Podle odhadu, který provedl týž mistr a v týž den jako u domu Hildy Zwillingerové, měl Müllerův dům hodnotu jen 53 984 Kč.

Jak už bylo naznačeno, o jejich hlavní majetek, domy, se rozpoutal nemalý boj. Hulínská radnice je chtěla získat na zřízení četnické stanice a ubytování četníků, ke zřízení hasičského skladiště a zbrojnice atd. Dne 5. dubna 1943 se dotazoval na židovský majetek v místě jakýsi Václav Vaněk ze Skořic č. 78 (p. Mirošov, Čechy) s tím, že vlastní majetek „jsme prodali Velkoněmecké říši ku rozšíření střelnice. Měli jsme zde hostinec“ (AMH, k. 9, i. č. 205 – Židé).

K odhadům obou domů a licitacím kolem nich došlo v době, kdy jejich majitelé již nemohli právoplatně rozhodovat o svém majetku. Dne 22. června 1942²⁵ byli totiž nejprve převezeni do Olomouce, odkud byl 26. června 1942 vypraven transport 900 židovských osob (s označením AAF) do sběrného tábora v Terezíně. Pod čísly 487 až 490 a 493 v něm byli zahrnuti Arnold Müller, jeho manželka Evženie a syn Emil a Arnoldova svobodná sestra Kamila Müllerová. Spolu s nimi byla odvezena Hilda Zwillingerová. V městské kronice k tomu bylo poznamenáno: „Při jejich odjezdu, kdy museli všechny majetek nechat doma, zajistili všechno Němci a odvezli jako kořist. Dům tento spravoval pak nějaký Janovský z Kroměříže,²⁶ který vybíral od nájemníků nájemné a vedl správu domu.“ (Kronika města Hulína za léta 1940–1950, záznam za rok 1943, 1).

Větší část hulínské židovské komunity – celkem pět osob – tak odjela na pouť do neznáma, z níž se již nikdo nevrátil. Všichni skončili ve vyhlazovacích táborech.

H u l l e i n				
Name und Genaue letzte Anschrift	Geburts daten	Transport	Abgemeldet am bei	Anmerkung
Müller Arnold Dr.Stojang.109	16.11 1885	AAF 487	2 2. VI. 1942	Meldeamt Hullein Ohlašovací úřad v Hulíně
Müller Emil Dr.Stojang.109	9.2 1921	AAF 489	2 2. VI. 1942	
Müller Eugenie Dr.Stojang.109	9.2 1888	AAF 488	2 2. VI. 1942	
Müller Kamila Dr.Stojang.109	16.7 1889	AAF 490	2 2. VI. 1942	
Zwillingger Hilda Postg.129	18.2 1894	AAF 493	2 2. VI. 1942	
		29. III. 1943		

Obr. 11: Záznam Ohlašovacího úřadu v Hulíně z 29. 3. 1943 o odsunu části židovského obyvatelstva do Terezína k datu 22. 6. 1942. MZA Brno – SOkA Kroměříž, Archiv města Hulína, kart. 9, inv. č. 205 – Židé.

První obětí se patrně stala Kamila Müllerová. Údajně 9. května 1942 byla v Terezíně zařazena do transportu Ax, v němž bylo odesláno 1 000 osob. Transport směřoval do vyhlazovacího tábora v Sobibóru, Ossowa, kde zřejmě skočila svůj život, stejně jako její spolucestující v plynové komoře (KÁRNÝ a kol. 1995, 64, 645).²⁷

Následně byla Hilda Zwillingerová zařazena 14. července 1942 do transportu AAX, který v počtu 1 000 směřoval do Malého Trostince (KÁRNÝ a kol. 1995, 65, 650). Podobně Arnold Müller, jeho manželka Evženie a syn Emil byli zařazeni do transportu Bc, vypraveného z Terezína dne 25. srpna 1942 rovněž do Malého Trostince (u Minska, dnes Bělorusko). Celkem bylo do transportu zařazeno 1 000 osob. Bezprostředně po příjezdu na místo byli všichni jmenovaní zavražděni v sosnovém lesíku ranou do týla, případně ve zvláštních vozech, kde byli zabíjeni výfukovými plyny (KÁRNÝ a kol. 1995, 53, 67, 645).

Šťastnější byl osud čtyř manželek hulínských mužů. Jakožto osoby ze smíšených manželství byly patrně všechny nasazeny v Praze v továrně na slídu, tzv. Hagibor, kde ve 12hodinových směnách musely štípat slídu na tenké plátky.²⁸ Dr. Helena Šálková, Albertina (v seznamech vedena jako Berta) Tomašíková a Edith Zívalová byly do Terezína zavlčeny z Prahy transportem AE 1 až 31. ledna 1945 (KÁRNÝ a kol. 1995, 1282, 1284). Hilda Uzlová odjela z Prahy do Terezína transportem AE 2 dne 4. února 1945 (KÁRNÝ a kol. 1995, 1293). V Terezíně se také všechny dočkaly osvobození. H. Šálková a B. Tomašíková se vrátily domů 5. května, zbývající dvě až 15. května 1945.

Potrestáni byli rovněž jejich manželé. Všichni byli v průběhu roku 1944 přikázáni na nucené práce do Benešova u Prahy (všichni patrně od 26. 7. 1944).²⁹ Z nich se M. Šálek a F. Tomašík vrátili dne 5. května 1945 (možná ze svými manželkami), J. Uzel a O. Zívala pak o něco později, dne 9. května 1945.

Polovina židovských obyvatel Hulína tedy nepřežila nacistické běsnění, zachránily se jen ženy ze smíšených manželství. Ty se také vrátily zpět do města, kde následně žily a byly považovány za oběť války, jak např. dokládá soupis příslušníků odboje z 29. listopadu 1945 (MNV Hulín, fond B – b – 27 – soupis příslušníků odboje).

Ještě v průběhu září 1945 se z místa do pohraničí vystěhovali manželé Šálkovi (MNV Hulín, fond B – k – 67, Svaz osvobozených politických vězňů v Hulíně 1945–1951, Deník o zápisech z členských schůzí, zápis z 21. 9. 1945).

Ale poválečné osudy osob přeživších holokaust a spojených s městem Hulínem již nejsou předmětem naší studie.³⁰

Článek vychází s podporou Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

Poznámky:

¹ Při sčítání lidu v r. 1880 bylo u Hulína uvedeno 2 760 českých obyvatel, 51 německých a 12 jiných; v r. 1900 bylo českých obyvatel 3 051, k německé národnosti se přihlásilo 52 osob, k jiné 14 osob. Podle náboženství bylo v r. 1900 v městě 3 077 katolíků, 34 židů a 8 evangelíků. Také další níže uvedené statistické údaje pocházejí z citovaného zdroje.

² Jedná se o fejeton pod názvem Výlet do Kroměříže a okolí.

³ Zmíněné Hlasy z Hané uvedly přehled všech židovských obchodů v Hulíně.

- ⁴ Slovo cikán používám v podobě, jak bylo užíváno soudobou legislativou i v praxi, resp. v dobových dokumentech. Slovo Rom používám z pohledu dnešní etnicity této skupiny obyvatel.
- ⁵ AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni, viz přípis Policejního úřadu města Hulína z 10. 12. 1940.
- ⁶ Kam nesměli potulní cikáni vstupovat, uvádí výčtově citovaný autor.
- ⁷ AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni. Podle C. Nečase bylo v uvedeném táboře v září 1941 jen 20 Romů, zato 76 Neromů; v říjnu byl uvedený poměr 12:91, v listopadu dokonce 3:58.
- ⁸ Všechny uvedené stížnosti viz AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- ⁹ To vyvracel přípis četnické stanice v Místku z 9. 1. 1941, totiž že tamní četnická stanice Fr. Kryštofovi brusičskou licenci ani žádné jiné doklady neodebrala a pokud je jim známo, neučinila tak ani žádná jiná četnická stanice v okolí. V přípisu je ale uvedeno, že rozhodnutím oberlandrátu v Moravské Ostravě ze dne 11. 11. 1939 byl Fr. Kryštof z okresu vyhoštěn a postrkem dopraven na Slovensko. Je tedy pravděpodobné, že vyhoštěný Kryštof se po nějaké době přes Vsetínsko vrátil na Moravu a pro potulku, jak dokládá výše citovaný rozsudek okresního soudu ve Vsetíně z 29. 4. 1940, byl krátce uvězněn. AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- ¹⁰ Dle sdělení Policejního úřadu města Hulína z 10. 12. 1940. AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- ¹¹ Viz list z 10. 12. 1940 a list ze 7. 1. 1941, kde se opakovaně pravilo, že „nebude-li mít Kryštof možnost výděлку v tomto směru (hlavně v zimních měsících), připadne celá tlupa na obtíž chudinské obci, což by si vyžádalo velkého nákladu, proto musí býti hlavně vůdce tlupy donucen k výdělečné práci, aby sám svou četnou tlupu (12 nezaopatřených dětí) živil.“ AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- ¹² V žádosti jsou uvedeny i popisy jmenovaných osob. Tak Fr. Kryštof, bytem Hulín, Náměstí čp. 162, byl malé postavy (155 cm), vlasy i oči měl černé, nos normální, svobodný (konkubína), vousy černé, stříhané, ústa souměrná, zuby zdravé, zvláštní znamení: „cikán“; Jeho družka Marie Pupucová měla jako povolání uvedeno „Konkubina brusiče a deštníkáře“, postavy byla malé (153 cm), vlasy měla černé, oči také, nos normální, ústa souměrná, zuby zažloutlé, přičemž jí chyběly dva spodní řezáky. Také u ní jako zvláštní znamení uvedeno „cikánka“. Rovněž jejich dcera Aloisie byla malé postavy (150 cm), černých vlasů i očí, měla normální nos, ústa souměrná, zuby (zadní stoličky) měla špatné a byla svobodná. Zmíněnou žádost podepsal starosta Hulína K. Omasta. AMH, k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- ¹³ Seznamy z tábora, otištěné C. Nečasem, obsahují oproti výše otištěnému četnickému seznamu některé doplňující údaje, ale i nesrovnalosti. Tak Amálie Pupucová je vedena jako Pupucová – Burianská Amálie, nar. 29. 8. 1910 v Těškovících, o. Opava. Její zřejmě nemanželská dcera Antonie je u Nečase uvedena patrně 2x, a to jednak jako Aloisie Antonie P. (18. 2. 1939 – 19. 1. 1943, zemřela), jednak jako Antonie P. (1939, Nový Jičín, o. Nový Jičín), ale jistě jde o stejnou osobu. U Aloisie P. uvedli četníci datum narození 4. 12. 1923, což vzhledem k správnému datu narození bratra Matěje 8. 12. 1923 byl omyl; seznam správně uvádí narození Aloisie dnem 4. 12. 1924. U Karly Pupucové četníci uvádějí datum narození 28. 12. 1935, u Nečase je 18. 12. 1935. Podobně u Josefy Pupucové je v četnickém seznamu uveden jako rok narození 1866, u Nečase 1864; v tomto případě ovšem nelze vyloučit, že zmatečné údaje uváděla – vzhledem k věku i negramotnosti – sama dotyčná.
- ¹⁴ Jak uvádí již vícekrát citovaný C. Nečas (Romové na Moravě, 267), „Výkonnými orgány vojensko-politického režimu v táboře byli vězeňští funkcionáři, vybíraní pro tento účel z řad surových a bezcitných vězňů. Používali hodnosti četařů, desátníků nebo svobodníků a vzájemně se od sebe lišili pravomocemi.“
- ¹⁵ Ovšem jmenovaná měla s B. Dydyem ještě horší zkušenost: „Obviněný tam byl dozorcem nad pracovníky, nosil v ruce býkovec a při práci bil pracující cikány. Mně vysázel 50 ran tímto býkovcem na zadnici, když jsem jednou nemohla udržet těžký vozík naložený hlinou a kamením. Drželi

mě dva četníci a obviněný mne bil. Měla jsem velké modřiny po tomto bití a byla jsem 14 dní na ošetřovně." (SCHUSTER 2013, 85.)

- ¹⁶ I zde se objevují určité nesrovnalosti. U Fr. Kryštofa je jako datum narození uvedeno 9. 4. 1893 a místo narození Žalkovice. Za správné ovšem považuji datum narození již dříve uváděné četníky, tj. 3. 5. 1898 v Ludslavicích. Zda zmíněné datum a místo nahlásil z nějakých důvodů už Kryštof, či zda šlo o nějaký omyl zapisovatele, asi již nevíme.
- ¹⁷ C. Nečas uvádí ve sborníku *Andr' oda taboris* (139), že zemřela jako zbytek rodiny 21. 8. 1943, ale to bylo zřejmě datum odjezdu transporu z tábora v Hodoníně.
- ¹⁸ Údaje o přemístění Rudolfa, Matěje a Antonína do Buchenwaldu uvádí NEČAS 1992, 101.
- ¹⁹ V záznamu za rok 1941 se objevil jen strohý, až příliš chladný záznam: „Ze sudetských oblastí – z pohraničí – byly odsunuty cikánské rodiny. Tak do Hulína byla také okresním úřadem přikázána jedna rodina cikánů a to Matěje Pupuce o počtu 14 rodinných příslušníků. Byli ubytováni nejprve v chudobinci a pak v obecním domě v cihelni. Z počátku byli podporováni nejvíce od obce, poněvadž zde bylo 8 dětí ve věku od ½ roku do 14 roků. Starší rodinní příslušníci pracovali u různých zemědělců při žňových pracích a při mlácení. Pak však později, a to ku konci roku, byla celá rodina cikánů odsunuta do Polska, kde byli ve sběrných táborech. Většina jich zahynula v konc. táborech.“ Kronika města Hulína za léta 1940–1950, záznam za rok 1941, s. 6. Uložena SOKa Kroměříž. Jak vidno, původce zápisu, provedeného ovšem až po válce, se ani nenamáhal zjistit správné jméno proskribované rodiny, tj. Františka Kryštofa, družky Marie Pupucové a jejich dětí.
- ²⁰ Tento údaj uvádí HALLAMA 2020, 67, pozn. 237, jinak údaje v literatuře se různí.
- ²¹ Práce citovaných autorů slouží ke srovnání poměrů v regionu.
- ²² Přehled jsem sestavil z několika písemností uložených ve SOKa Kroměříž, AMH, k. 9, i. č. 205 – Židé. Zejména šlo o přípis Policejního úřadu města Hulína Okresnímu úřadu v Kroměříži z 28. 9. 1941 a z Personálních listů, patrně založených v červenci 1942.
- ²³ Vyhláška byla opakovaně otištěna, např. u P. Pálky. Ten také uvádí řadu dalších protizidovských opatření ve zmíněném regionu, včetně vypracování seznamů židů četníky. V Hulíně byly tyto seznamy vypracovány tamní četnickou stanicí a jsou datovány dny 18. 8. a 20. 8. 1939 (celý článek P. Pálky ve zmíněném sborníku otištěn na s. 251–268.) Následné údaje k situaci přímo v Hulíně pocházejí ze složky Židé, uložené SOKa Kroměříž, AMH, k. 9, i. č. 205.
- ²⁴ V přizemí byly dva obchody a jeden byt, v patře dva větší byty o dvou a třech pokojích.
- ²⁵ V Personálních listech sledovaných osob je uvedeno, že Hulín opustili až 22. 7. 1942. Kuriózně působí, že ohlašovací úřad v místě jím opuštění města vytýkal jako přestupek a chtěl jim udělit pokutu, neboť svůj odjezd do „Teresienstadt Lager“ řádně tomuto úřadu do tří dnů neohlásili. Horlivý úředník 24. 6. 1942 dokonce zaslal v tomto smyslu přípis k rukám oberlandrátu v Olomouci. AMH, k. 9, i. č. 205 – Židé.
- ²⁶ Byl to Josef Janovský, bytem Kroměříž, Purkyňova 44.
- ²⁷ V jejím případě jde ale patrně o nějaký omyl, pokud z Hulína prokazatelně odešla teprve 22. 6. 1942. Domnívám se, že zde došlo k záměně s jinou Kamilou Müllerovou, narozenou 27. 8. 1877, která byla z Terezína do Osvětimi odeslána údajně transportem Ev 28. 10. 1944. Viz KÁRNÝ a kol. 1995, 242. V terezínských seznamech navíc figuruje ještě třetí Kamila Müllerová, nar. 13. 3. 1887, která ale byla do Terezína zavlčena z Prahy teprve 16. 3. 1944 transportem AE 9. Viz KÁRNÝ a kol. 1995, 136.
- ²⁸ Kdy se tak stalo, dokumenty neuvádějí. Dle přípisu Policejního úřadu v Hulíně byla „Jüdin“ Berta Tomašítková ještě 9. 12. 1943 v Hulíně, neboť jí byla umožněna návštěva nemocného ve špitále v Kroměříži. Kronika města Hulína, záznamy za rok 1945, příloha – Seznam osob postižených za války (s. 6) uvádí, že H. Šálková byla v Terezíně vězněna od 26. 9. 1944, Berta Tomašítková že

byla zatčena 10. 9. 1944, Edita Zívalová byla na práce v Terezíně přikázána ode dne 28. 9. 1944 a konečně Hilda Uzlová že byla deportována do Terezína dne 23. 10. 1944. Uvedená data jsou však spíše dnem jejich odjezdu na přikázanou práci do továrny někde v Praze. Hagibor byl název sportovního spolku, na jehož někdejší fotbalovém hřišti byl zřízen barákový tábor pro uvedené nuceně nasazené ženy. Viz GRUNER 2019, 312–314.

²⁹ Přesněji, zřejmě se jednalo o pracovní tábor (Sonderlager) v Bystřici u Benešova. K tomu KAVENA, J. 2000, 51–60.

³⁰ Ve studii nejsou dále řešeny osudy dvou dětí manželů Uzlových a dítěte manželů Zívalových. Tímto konstatováním bychom sice mohli skončit, ale uvedme ještě jednu zajímavost. Hulínské úřady totiž musely řešit pozůstalost po rodině Müllerových, zejména dům, ke kterému se přihlásili František a Ilona Müllerovi, zřejmě blízcí příbuzní. Vedle nich ale byla účastníkem pozůstalostního řízení Ilona Müllerová, která v žádných úředních písemnostech dosud nefigurovala. Ukázalo se, že jde o nemanželskou dceru Kamily Müllerové, nar. 29. 7. 1929 v Přerově, která byla vychovávána v sirotčinci v Brně pod jménem Milena Gregorová. Ovšem ani tam neunikla pozornosti nacistických úřadů. Nejprve byla poslána 19. 3. 1942 transportem Ac z Brna do Terezína a z něj dne 18. 5. 1944 transportem Eb do Osvětimi. Podočkněme, že z transportu Ac, do nějž bylo zařazeno 1 000 osob, přežilo jen 43 osob. Osvobození se pak dočkala v koncentračním táboře Bergen-Belsen a byla repatriována do Hulína, kde se jejím poručníkem stal železniční zaměstnanec Ferdinand Remeš, žijící v Nádražní ulici čp. 381. Dle odevzdací listiny ze dne 18. 6. 1947 pak dotyční obdrželi každý jednu polovinu domu, resp. všeho dědictví. Viz MNV Hulín, fond B – b – 27, i. č. 113 – Židovský majetek 1945–1949; KARNÝ, M. a kol. 1995, 403.

Prameny:

Moravský zemský archiv Brno – Státní okresní archiv Kroměříž

- Fond B – a – 27 Archiv města Hulína (AMH), k. 14, i. č. 215 – cikáni.
- Fond B – a – 27 Archiv města Hulína (AMH), k. 9, i. č. 205 – Židé.
- Fond B – b – 27 MNV Hulín, k. 25, i. č. 114 – Trestní komise 1945 MNV Hulín.
- Fond B – b – 27, MNV Hulín, soupis příslušníků odboje.
- Fond B – k – 67 Svaz osvobozených politických vězňů v Hulíně 1945–1951.
- Fond B – b – 27 MNV Hulín, i. č. 113 – Židovský majetek 1945–1949.
- Kronika města Hulína za léta 1940–1950.

Literatura:

ČAPKOVÁ, K. 2003: Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918–1938. Praha.

DUBOVSKÝ, A.: 1995: Kroměříž ve stínu hákového kříže. Kroměříž.

GRUNER, W. 2019: Pronásledování Židů v protektorátu Čechy a Morava. Místní iniciativy, centrální rozhodnutí, reakce židů 1939 – 1945. Praha.

HALLAMA P. 2020: Národní hrdinové – židovské oběti. Holokaust v české kultuře paměti. Praha.

HOLÝ, D. – NEČAS, C. 1993: Žalující píseň. Strážnice.

HORVÁTHOVÁ–HOLOMKOVÁ, J. 2003: Dílčí příspěvek k zamyšlení nad povahou a působením zákona č. 117/1927 Sbzn. o potulných cikánech ze zorného úhlu současných znalostí v oblasti romistiky a sociální práce. (Na základě nepublikovaných písemných i ústních pramenů.) In: Milý Bore... Profesor Ctiboru Nečasovi k jeho 70. narozeninám věnují přátelé, kolegové a žáci. K vydání připravili T. Dvořák, R. Vlček a L. Vykoupil. Brno.

Chytilův úplný adresář Československé republiky, sv. 1 – Morava. Praha 1924.

KARNÝ, M. a kol. 1995: Terezińska pamětní kniha I. Praha.

KAVERA, J. 2000: Sonderlager pro židovské míšence v Bystřici u Benešova. *Tereziňské listy* 28, 51–60.

KOLEKTIV 1974: Hulín. Dějiny a přítomnost města. Brno.

KOLEKTIV 1978: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, sv. VI., Ostrava.

KOLEKTIV 2014: Hulín. Město na křižovatkách. Brno. Odp. red. Z. Fišer.

LUKÁŠ, A. 2006: Začátky holocaustu v Kroměříži. In: *Židé a Morava. Sborník z konference konané v Muzeu Kroměřížska dne 9. listopadu 2005*. Kroměříž, 161–171.

NEČAS, C. 1987: *Andr' oda taboris. Vězňové protektorátních cikánských táborů 1942–1943*. Brno.

NEČAS, C. 1992: *Ausvicate hi khér báro. Čeští vězňové cikánského tábora v Osvětimi II. – Brzezince*. Brno.

NEČAS, C. 1994: *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno.

NEČAS, C. 1999: *Holocaust českých Romů*. Praha.

NEČAS, C. 2000: *Z Brna do Auschwitz–Birkenau*. Brno.

NEČAS, C. 2002: První opatření na Moravě a ve Slezsku podle zákona č. 117/1927 Sbzn.: Zákaz vstupu tzv. potulných cikánů do některých regionů a obcí. *Sborník prací Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, řada Historie/Historica* 9, Ostrava.

NEČAS, C. 2005: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*. Brno.

PÁLKA, P. 2009: *Židé v Holešově 1939–1943 (utahování šroubů příkazů, nařízení, omezení a represí)*. In: *Židé a Morava. Sborník z konference konané v Muzeu Kroměřížska dne 5. listopadu 2008*. Kroměříž, 313–332.

PÁLKA, P. 2012: *Židé v Kroměříži 1938–1939 (doplňky a nová zjištění)*. In: *Židé a Morava XVIII, Kroměříž*, 251–268.

PITTHART, J. – POVONDRA, V. 1911: *Velký adresář města Kroměříže a okresu kroměřížského*. Kroměříž.

SCHUSTER, M. 2013: *Proces s Blažejem Dydem na základě materiálu Mimořádného lidového soudu v Brně roku 1947*. In: *Romano džaniben. Časopis romistických studií* 20, 1/2013, 73–101.

Noviny:

HLASY Z HANÉ 1899, č. 98, 13. 12.

MORAVAN I., 1862, č. 63, 6. 8.